

Становлення козацького стану. Перші козацькі повстання 90 – х років XVI ст.

План вивчення

- ┌ Зростання ролі українського козацтва.
- ┌ Військове мистецтво козаків.
- ┌ Утворення реєстрового козацтва.
- ┌ Козацькі повстання 1591 – 1596 рр.

Опорні поняття і дати

- ┌ 1577 р. – молдавський похід Івана Підкови;
- ┌ 1590 р. – прийняття сеймом Речі Посполитої ухвали “Порядок щодо козаків та України”;
- ┌ 1591 – 1593 рр. – козацьке повстання під проводом Криштофа Косинського;
- ┌ 1593 р. – зруйнування татарами Томаківської Січі та спорудження Базавлуцької Січі;
- ┌ 1595 – 1596 рр. – козацьке повстання під проводом Северина Наливайка та Матвія Шаули.

Категорії козацтва

Низовики

- Козаки, що жили за дніпровськими порогами на Січі.

Городовики

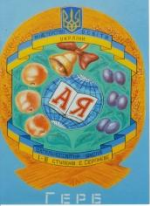
- Козаки, що оселялися навколо прикордонних містечок – Корсуня, Черкас, Чигирин.

Черкаси

- Переселенці-українці, які проживали на Слобожанщині.

Реєстровці

- Козаки, що перебували на королівській службі.

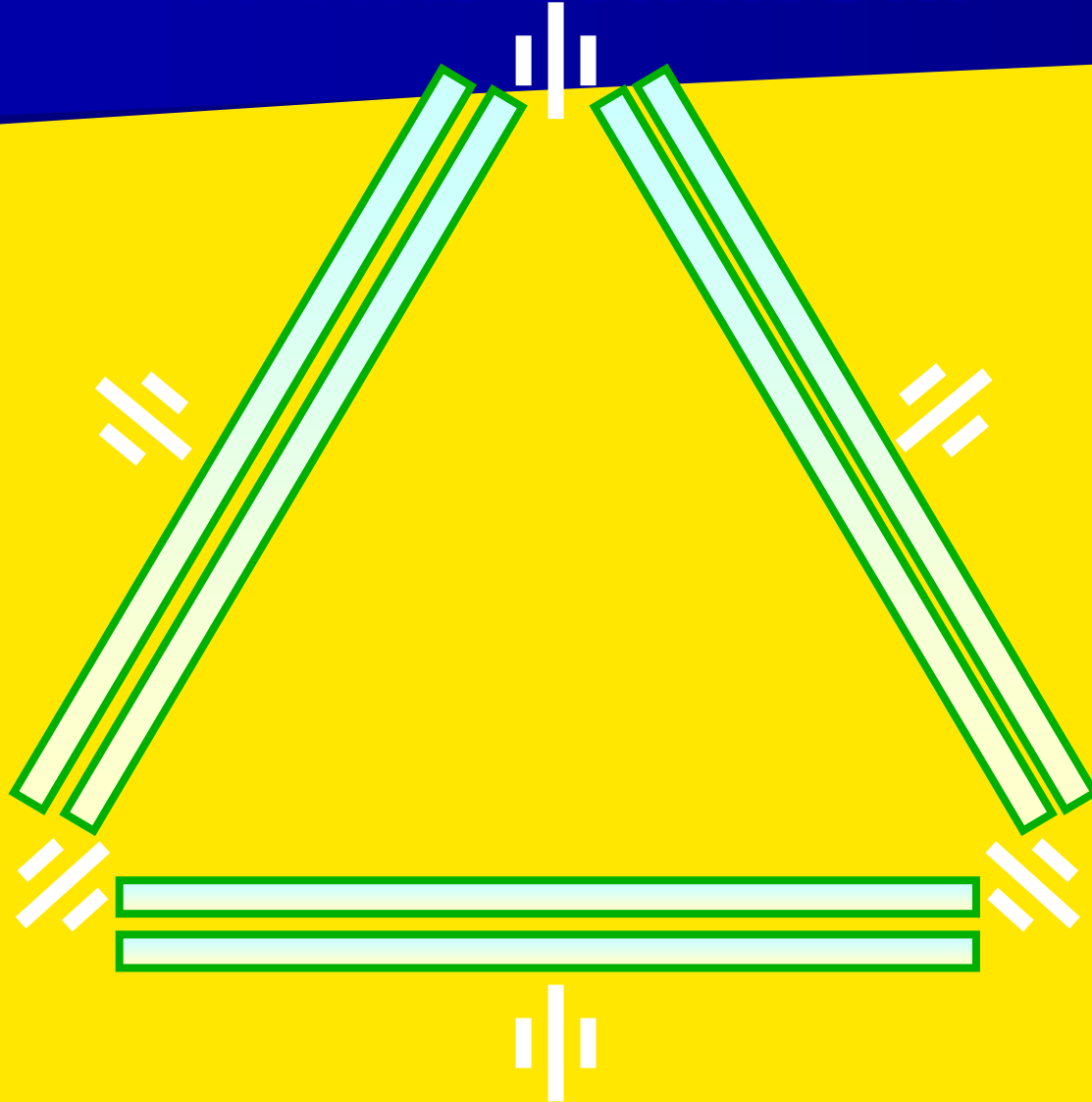

Військове мистецтво козаків.

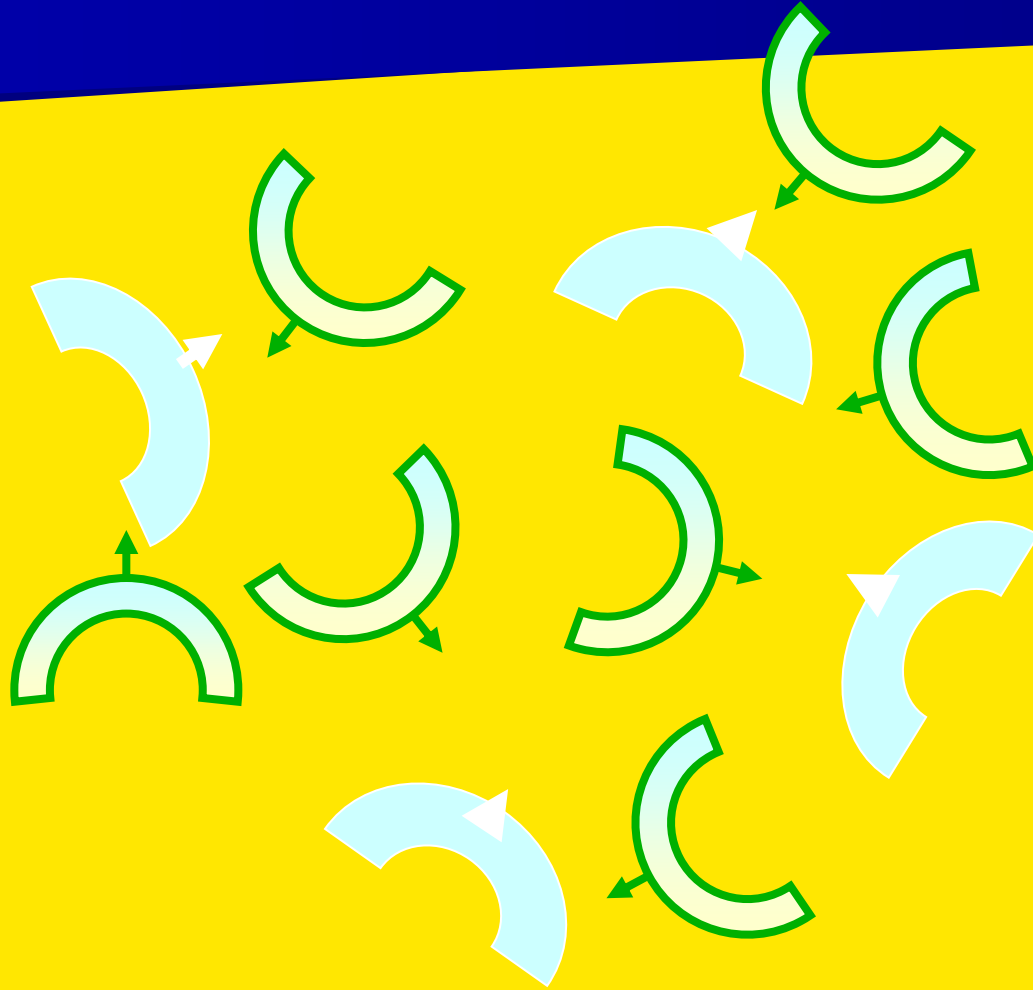

ОБОРОННИЙ БІЙ КОЗАКІВ «ТРИКУТНИКОМ»

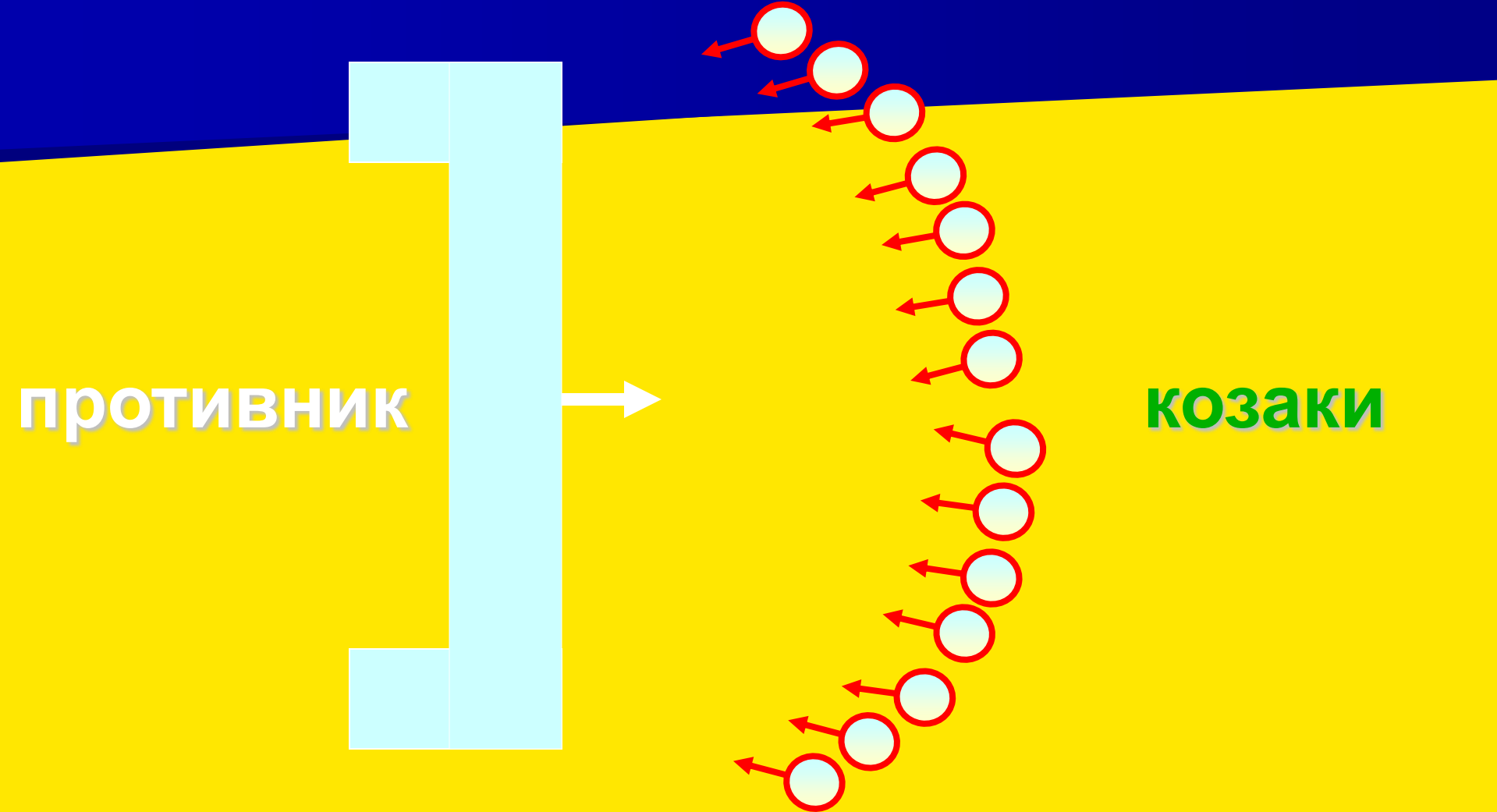

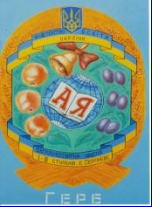
БІЙ КОЗАКІВ «ГАЛАСОМ» - ЗМІШАВШИСЬ З ВОРОГОМ

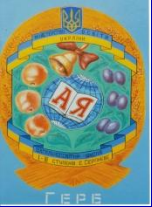
НАСТУП КОЗАКІВ ЛАВОЮ

Утворення реєстрового козацтва.

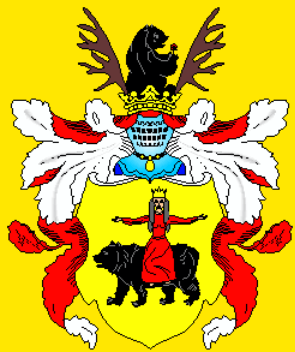
- ┌ 1572 р. польський король Сигізмунд II Август видав універсал, за яким на службу було прийнято 300 козаків.
- ┌ 1578 р. польський король Стефан Баторій здійснив козацьку реформу – заснував реєстрове козацтво (від слова “реєстр” – список), в кількості 500 чоловік.

Керівники козацьких повстань 90-х років XVI ст.

Герб Косинського

На основі відеофрагменту визначте:

1. Причини козацьких повстань 90-х років XVI ст.
2. Який був привід до початку повстань під проводом К.Косинського та С.Наливайка?
3. Чиї інтереси відстоювали козаки під час повстань?
4. Які хронологічні рамки козацьких повстань К.Косинського та С.Наливайка?
5. Чому козацькі повстання потерпіли поразку?

Козацькі повстання 90-х рр. XVI ст.

Причини повстань	<ul style="list-style-type: none">- Закріпачення селянства і нересетрових козаків.- Збільшення панщини через поширення фільварків.- Захоплення феодалами південноукраїнських земель, де вони зіткнулися з інтересами козаків.- Ігнорування польським урядом вимог щодо збільшення реєстру, несвоєчасна оплата та порушення майнових прав козаків.
Учасники повстань	Козаки, селяни-втікачі, міщани.
Основні вимоги	<ul style="list-style-type: none">- Збільшення плати за військову службу.- Розширення козацького реєстру.- Вільні походи проти Кримського ханства і Османської імперії.- Привілеї для православної церкви.

Причини козацьких повстань 90-х років XVI ст.

**Посилення
кріпосницького,
релігійного і
національного
гноблення**

**Прагнення
польської шляхти
оволодіти
землями, які
освоїли козаки**

**Зіткнення
інтересів
шляхти і
козацтва**

**Намагання Речі
Посполитої взяти під
контроль українське
козацтво**

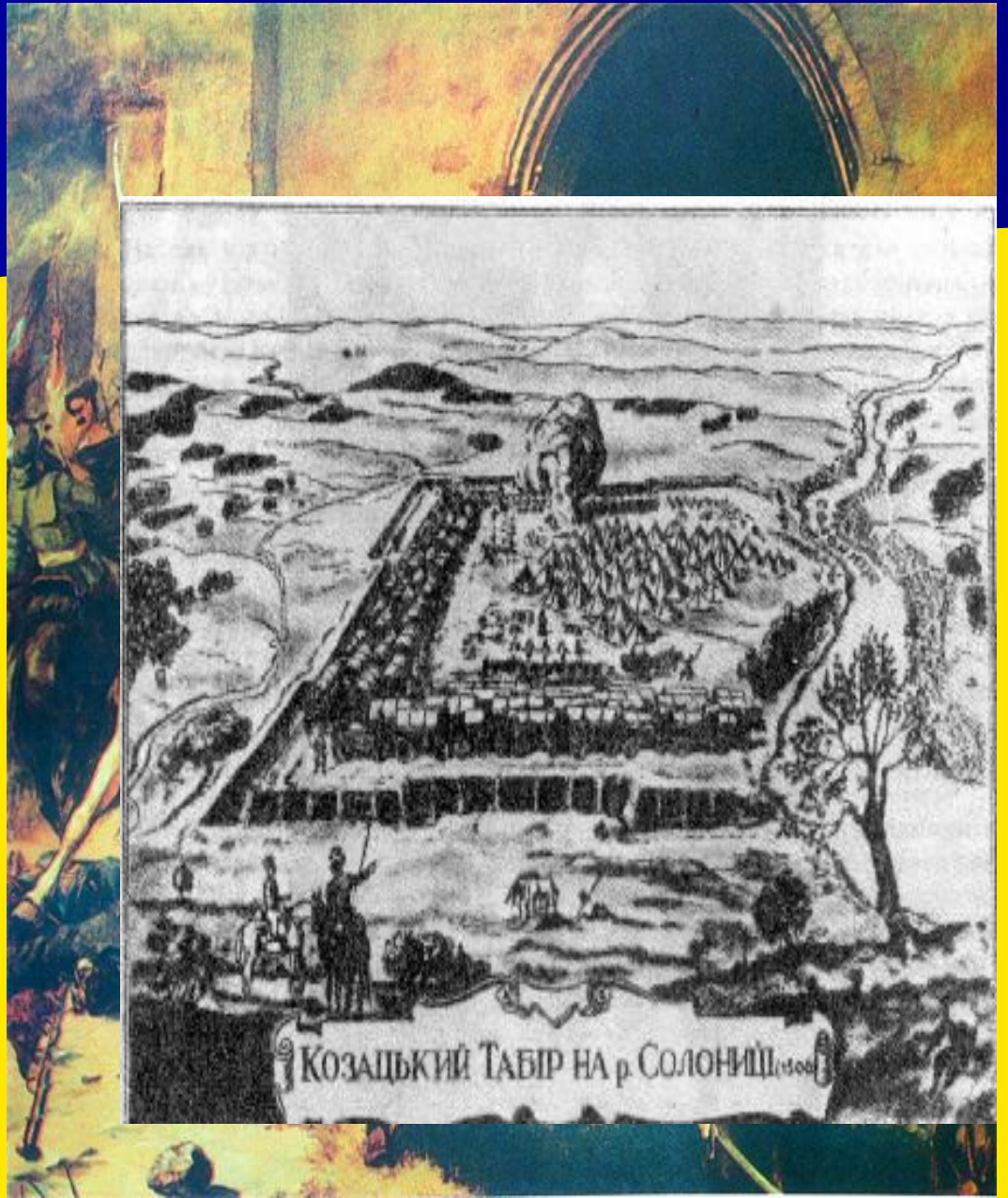
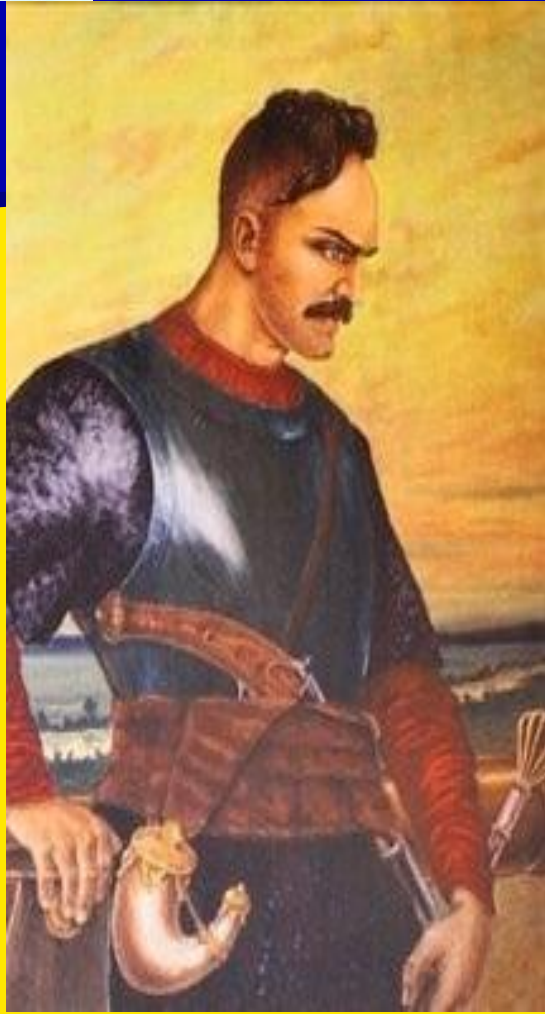

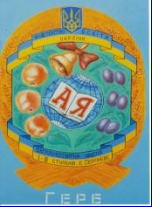
Селянсько-козацьке повстання 1591-93 рр. під проводом Х.Косинського

- Рух повстанців взимку 1591-92 років
- Рух повстанців взимку 1592-93 років
- Похід повстанців на Київ в 1593 році
- Похід Косинського на Черкаси в 1593 р.
- Рух військ шляхти в січні-лютому 1593 р
- Облога міста повстанцями
- Взяття міста повстанцями
- Місце збору шляхетських військ
- △ Табір повстанців під Острополом
- × Місце битви під П'яткою

**Повстання
Криштофа
Косинського
(1591 – 1593)**

**Козацька війна під
проводом
Северина
Наливайка
(1594 – 1596)**

Уроки козацьких повстань

- Повстання виявили неорганізованість і роз'єднаність козацтва, але водночас – можливість спільних дій із селянами, міщанами і шляхтою.
- ┌ Козацтво проявило себе суспільною силою, готовою до оборони своїх прав та привілеїв.
- ┌ Стали спробою поширити права і привілеї реєстрових козаків на все козацтво.
- ┌ Був набутий досвід організації повстань на великих територіях.

Висновки

- Утворення реєстрового козацтва стало поштовхом до оформлення козаків у новий стан українського суспільства зі своїми правами, привілеями та обов'язками.
- ┌ Козацькі повстання 90-х років XVI ст. мали характер боротьби козацтва за свої станові інтереси.
- ┌ Гасел звільнення українського народу не висувалося.
- ┌ Козаки здобули досвід ведення повстанської боротьби й управління великими територіями.